

**TO THE RELATIONS OF IVAN FRANKO WITH IVAN KOPACH
(based on letters of I. Kopach to I. Franko, 1897–1906)**

Liudmyla Il'nyts'ka, Marta Il'nyts'ka

Seven letters (1897–1906) of a little-known public figure and Galician teacher Ivan Kopach to Ivan Franko are being published.

Keywords: *Ivan Franko, Ivan Kopach, Letters, Editions.*

**К ОТНОШЕНИЯМ ИВАНА ФРАНКО С ИВАНОМ КОПАЧЕМ
(на материалах писем И. Копача к И. Франко, 1897–1906 гг.)**

Людмила Ильницкая, Марта Ильницкая

Публикуются семь писем (1897–1906) малоизвестного общественного деятеля и галицкого педагога Ивана Копача к Ивану Франко.

Ключевые слова: *Иван Франко, Иван Копач, письма, издания.*

УДК 930.85(477.83)(092)

УДК 7.072.2(477.83)(092)

**КУЛЬТУРОЛОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ МИКОЛИ ГОЛУБЦЯ
ПЕРІОДУ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ ТА ВИЗВОЛЬНИХ
ЗМАГАНЬ 1918–1919 рр.**

Тарас Стефанишин

*молодший науковий співробітник відділу наукового редагування та
видавничої справи ЛННБУ ім. В. Стефаника*

На основі неопублікованих документальних матеріалів (архіву Відня й Львова) та мемуаристики подано або ж уточнено біографічні відомості М. Голубця, зокрема щодо його навчання, а також культурологічної, наукової й редакційно-видавничої діяльності раннього періоду, який припадає на роки Першої світової війни та визвольних змагань: навчання у Краківській академії мистецтв; культурно-освітня діяльність у таборі для військовополонених українців Фрайштадт (Австрія);

© Стефанишин Т., 2009

повернення до Галичини й праця в культурно-освітніх і видавничих проектах УСС; участь у заснуванні й діяльності комісії з історії мистецтва при НТШ; літературна творчість, переклади й наукові праці за 1914–1919 рр.

Ключові слова: *Академія мистецтв, культурологія, наукова і редакційно-видавнича діяльність, мистецтвознавство.*

Відома сентенція про те, що музи мовчать, коли гримлять гармати, в українській історії не раз отримувала спростування. Так склалося і в період Першої світової війни та визвольних змагань 1918–1919 рр., коли під акомпанемент канонади з особливою силою зазвучала стрілецька муза, надихаючи до праці митців, літераторів, музикантів, об'єднаних у своєрідну формацію УСС, яку згодом назвали Пресовою Кватиною. Вже від початків заснування Легіону УСС його провід приділяв значну увагу культурно-освітній праці [31; 19; 18; 30; 5]. Основна ж місія Пресової Кватири полягала у тому, щоб "...збирати матеріали і пам'ятки до майбутньої історії стрілецтва" [31, с. 121].

Чільним і активним співробітником Пресової Кватири був Микола Голубець (1891–1942). Він завжди перебував у епіцентрі тогочасних складних драматичних процесів і значною мірою долучався до багатьох культурно-освітніх справ і починань УСС. Сфера його фахових інтересів була надзвичайно широкою й охоплювала літературну творчість, публіцистику, історичне краєзнавство, архівістику, мистецтвознавство. Незаперечною і вагомою є заслуга М. Голубця як редактора й видавця численних культурологічних видань і часописів патріотичного спрямування. Однак і досі ця колоритна й визначна постать мистецького й наукового середовища Львова ще не отримала належного пошанування, а тому потребує адекватного і всебічного висвітлення. Особливо це стосується його життєпису та культурно-освітньої і видавничої роботи у ранній період, який припадає на роки Першої світової війни та визвольних змагань.

Досі нез'ясованими й суперечливими залишаються факти його біографії, зокрема ті, що стосуються років і місць навчання. В окремих науково-довідкових і енциклопедичних виданнях (як-от — "Азбуковник" [26], Енциклопедичний довідник "Митці України" [6], англomовна Енциклопедія України [36], Енциклопедія Сучасної України [32]) зазначено, що М. Голубець навчався у Львівському

й Віденському університетах, а також у Краківській академії мистецтв. В автобіографіях сам Голубець згадує лише львівські гімназію й університет. Жодної згадки там нема про АМ у Кракові й університет у Відні.

Мета пропонованої розвідки — на основі неопублікованих документів, зокрема, архівних матеріалів та мемуаристики, уточнити біографічні відомості про М. Голубця, зокрема щодо його навчання, а також культурологічної, наукової й редакційно-видавничої діяльності зазначеного періоду.

На підставі опрацьованих матеріалів, що зберігаються в архівах Львова (Центральному державному історичному архіві України у Львові, далі — ЦДА України у Львові, та Державному архіві Львівської області, далі — ДАЛО) й Відня (Архіві Віденського університету — Archiv der Universität Wien та архіві Центральної греко-католицької парафії св. Варвари — Griechisch-Katholisches Zentralpfarramt zu St. Barbara), вдалося з'ясувати, де здобував освіту М. Голубець. Так, у матрикуляційних книгах філософських факультетів Львівського (за 1911–1916 рр.) [13] та Віденського (за 1914–1916 рр.) університетів [37] не виявлено документального підтвердження його студій у цих навчальних закладах.

Натомість ще один архівний документ з Відня підтверджує його статус як студента Академії красних мистецтв у Кракові, яку він, мабуть, теж не закінчив і згодом уникав згадувати про це в автобіографічних нотатках. Йдеться про запис у книзі реєстрації шлюбів (Trauungsbuch) парафії Св. Варвари у Відні про одруження Миколи Голубця (Holubec Nicolaus) та Олександри Бачинської (Baczynska Aleksandra), датований 14 квітня 1915 р. У ньому зазначено, що М. Голубець — учень Академії мистецтв у Кракові (Schuler der Kunstakademie in Krakau) та вказано місце проживання — Фрайштадт (Fraistadt) [38].

Таким чином, є підстави спростувати факт навчання в університеті Відня. У той час, перебуваючи у Фрайштадті, М. Голубець за дорученням Союзу визволення України (далі — СВУ) проводив культурно-освітню роботу в таборі для військовополонених українців, колишніх вояків російської царської армії. Це дозволяє внести деякі уточнення біографічних даних, зокрема щодо його студій.

Після завершення екстерном у 1911 р. Академічної гімназії М. Голубець кілька років працює у Львові. На це вказують його численні публікації й редакційна діяльність у львівських виданнях. Покликаючись на спогади самого М. Голубця, можемо припустити, що тоді ж він відвідував філософський факультет Львівського університету, але, очевидно, так і не здобув вищої освіти. Про це, між іншим, писав: “До гімназії й на університет ходив у Львові. [...] — і далі, — Не моя вина, що попавши на університет, я мусів записатися на філософію, хоча філософом не був я перед тим, ані не стався ним потому” [27, с. 5].

У 1913 чи на початку 1914 рр. М. Голубець прибув до Кракова й вступив до Академії мистецтв, однак це не завадило йому підтримувати творчі контакти з літературно-мистецьким і журналістським середовищем Львова. Упродовж 1913–1914 рр. у Львові виходить його поетична збірка, з’являється низка публікацій у часописах і журналах, зокрема мистецтвознавчі розвідки у журналі “Ілюстрована Україна” [22].

Про перебування у Кракові дізнаємось знову ж таки зі спогадів М. Голубця, де він зазначає, що свою третю поетичну збірку — “Мойсей Безумний”, яка була інспірована творчістю І. Франка, писав у Кракові в “Михайликовій ямі” [7, 13 черв.] (до речі, кнайпа “Михайликова яма”, що й досі існує в центрі Кракова на вулиці Флоріанській, була особливим, знаковим місцем для літературно-мистецької богеми, свого роду неофіційною “штаб-квартирою” “Молодої Польщі” — осердям нової літератури й естетики).

На початку Першої світової війни М. Голубець вступив до Легіону УСС. 3 вересня 1914 р. в числі перших добровольців склав присягу, а вже 10 вересня у складі славетної дідушкової сотні взяв участь у перших боях. А через кілька місяців за дорученням СВУ у Відні М. Голубця скеровують з важливою культурно-освітньою місією до табору військовополонених українців у Фрайштадті.

Для проведення відповідної роботи серед полонених українських вояків СВУ організував Просвітні відділи, що діяли в таборах, які розташовувалися у Фрайштадті (Австрія), Раштаті, Зальцвелелі та Вецлярі (Німеччина). Ці відділи формувалися з осіб, які були прихильниками ідеології СВУ — тобто боротьби за незалежну українську державу, й репрезентували емігрантську інтелігенцію

Наддніпрянщини, але більшість цих волонтерів були українцями Галичини й Буковини. Так, до складу Просвітнього відділу у Фрайштадті впродовж всього часу його діяльності входили Михайло Гаврилко, Микола Голубець, Осип Безпалко, д-р Василь Сімович, д-р Роман Домбчевський, д-р Осип Охримович, Василь Пачовський, о. Євген Турула, д-р Володимир Левицький, д-р Микола Чайковський, д-р академік Степан Смаль-Стоцький, Яцко Остапчук та о. Омелян Гнідий [12, с. 15].

М. Голубець прибув до табору Фрайштадт 15 грудня 1914 р. (саме на свій день уродин) [15, с. 101] й розпочав культурно-освітню роботу, що спершу полягала у читанні й поясненні творів класиків української літератури, а також історії України М. Аркаса. Цікаво, що там М. Голубець позиціонував себе передовсім як митець — “артист-маляр”. Саме як про митця згадували згодом його колеги з Просвітнього відділу [28]. У таборі він виконав чимало графічних та малярських творів, зокрема образи Спасителя і Богородиці для таборової церкви, намалював галерею портретів українських князів, гетьманів, письменників, церковних і політичних діячів, що використовувалися як ілюстрації до лекцій з української історії й культури. З цією ж метою з його творів було виготовлено діапозитиви. Крім того, М. Голубець створив театральні декорації для театру, що був організований в таборі.

У спогадах, чи радше у звіті про роботу в таборі за травень 1915 р., він писав: “В міжчасі я намалював до 40 портретів із нашої історії, провів одномісячний курс рисунків при співучасті понад 40 слухачів, на якому перерисовано геометричні рисунки, силуетки та перспективу при допомозі картонових моделей. Через те, що половину моїх учнів забрано до 2-го табору і через брак відповідного приміщення та на мою власну недиспозицію, рисунки тимчасом перервано. Тепер малюю решту портретів для табору Фрайштадт і Кніттельфельд, а також допомагаю малювати в таборовій церкві іконостас. Вечорами проваджу загальне читання та допомагаю в підготовці праці до видання таборового часопису” [10, с. 10].

У рамках організованих М. Голубцем курсів рисунка й малярства, що тривали від березня до грудня 1915 р., він читав курс з історії мистецтва. “Курс провадив артист-маляр Микола

Голубець — член Просвітнього Відділу, а допомагав йому артист-маляр з-поміж полонених Юрко Балицький — абсолювент Паризької академії мистецтв. [...] Крім практичного рисування й малювання, викладали на курсі теоретичні предмети: М. Голубець. Історія мистецтва — 72 години; Ю. Балицький. Анатомія людини — 54 години” [15, с. 139-140].

Серед численних загальних лекційних курсів, т.зв. викладів з історії України й літератури, що їх читав М. Голубець, варто виділити два, що були присвячені музейництву та його важливому суспільно-культурологічному значенню, зокрема, безпосередній організації музею в таборі Фрайштадт. Практичним наслідком цього стало заснування таборового музею. Згодом цій темі й створенню музею у Фрайштадті М. Голубець присвятив спеціальну статтю в таборовому журналі “Розвага” [23].

М. Голубець був одним з ініціаторів і доклав чимало зусиль для втілення ідеї видання часопису для військовополонених, оскільки до війни мав уже певний редакційно-видавничий досвід. Суттєву матеріальну допомогу в реалізації цього проекту надала президія СВУ у Відні. “...З того часу, коли команда табору відступила нам приміщення на друкарню, я весь час зужив на організацію редакційної праці — спровадив і уставив машину, розкинув шрифти по касетах, зредагував вступне слово до читачів, скликав і провів перше число часопису “Розвага”, — писав у травні 1915 р. М. Голубець [10, с. 11-12], далі продовжуючи: “Через брак часу і пригожого приміщення не довелося мені дотепер відновити навчання рисунків. Думаю, що коли часопис піде в рух і почнеться нормальна робота коло нього, я зможу відновити навчання рисунків” [10, с. 12].

Перше число “Розваги” вийшло 5 червня 1915 р. На той час остаточно сформувався редакційний і технічний персонал тижневика. Його редактором став д-р В. Сімович. М. Голубець виконав графічне оформлення “шапки” часопису. Слід зауважити, що тижневик успішно виходив до 1918 р., здобуваючи впродовж років щораз більшу популярність і читацьку аудиторію не лише у Фрайштадті, а й в інших таборах військовополонених на теренах Австро-Угорщини та Німеччини.

Національно-патріотична й просвітницька робота у таборі Фрайштадт мала позитивні наслідки. Серед полонених окреслилася стійка тенденція до самоорганізації й самоуправління. Поступово ініціатива, а відтак і керівництво усіма культурно-освітніми установами й підрозділами перейшло від волонтерів галичан і буковинців, членів Просвітніх відділів СВУ, до полонених табор'ян наддніпрянців. “Така організаційна схема, а також праця поодиноких товариств, що діяли на підставі статутів і доповнюючих регулямінів, творила в мініатюрі державу з республіканським устроєм, звідкіля й пішла назва “Фрайштадтська Республіка” [12, с. 19].

Поза Галичиною М. Голубець перебував до середини 1916 р. З його спогадів довідуємося, що ще у травні 1916 р. він був у Німеччині [7, 20 черв.]. Очевидно, виконавши свою роботу у Фрайштадті, М. Голубець з аналогічною місією був скерований СВУ до одного із таборів військовополонених в Німеччині, ймовірно — у Вецлярі. У розвідці “Три еміграції. Роль наддніпрянської політичної еміграції в житті Наддністрянщини” Володимира Дорошенка вміщено фото з таким підписом: “В таборі полонених у Вецлярі. Знімка з нагоди відвідин табору співаком М. Менцінським”. Серед сфотографованих осіб — перший у першому ряді зліва — М. Голубець [14, с. 45]. Цю ж світлину (лише дещо інший ракурс) опублікував Ігор Срібняк в монографії “Полонені українці в Австро-Угорщині та Німеччині (1914–1920 рр.)”. Під нею такий підпис: “Нарада представників Просвітніх відділів таборів полонених українців у Німеччині. В центрі сидить — М. Менцінський, третій ліворуч — О. Скоропис-Йолтуховський” [29]. На цій світлині також перший зліва — М. Голубець.

У середині 1916 р. М. Голубець повертається до Львова й бере активну участь у багатьох гуманітарно-освітніх та видавничих проєктах Пресової Кватири УСС, зокрема, редагує журнал “Шляхи”. Перше число оновленого часопису, вже як органу УСС, вийшло в грудні 1915 р. під редакцією Ф. Федорцева. Однак, як зазначають дослідники історії стрілецтва, Ф. Федорців був видавцем і шеф-редактором “Шляхів”, фактично з середини 1916 р. журнал редагував підхорунжий УСС М. Голубець [16; 17; 25]. Тоді ж він упорядкував великий ілюстрований збірник “Тим, що впали...” — додаток до календаря-альманаху УСС на 1917 р.

Згодом, через сімнадцять років, колишній бойовий побратим М. Голубця й активний діяч Пресової Кватири Іван Іванець писав: “1917 р. вийшло одне з найкращих і найбільших видань УСС. ... Великий цей Календар-Альманах, багато ілюстрований, вийшов у Львові, під редакцією М. Голубця, що перебував тоді постійно при львівській станиці УСС” [18, с. 7]. Це видання складалося фактично із двох окремих частин — власне Календаря Артистичної Горстки і Пресової Кватири УСС у Полі та літературно-мистецького збірника “Тим, що впали”, і справді було надзвичайно гарним та репрезентативним. Редакція й значна частина матеріалів належала М. Голубцеві, а художнє оформлення зробив І. Іванець. На сторінках стрілецьких видань М. Голубець опублікував низку літературних перекладів та наукових розвідок, а також чимало власних поетичних текстів, один з яких — “Тим, що впали...” — дав назву самому літературно-мистецькому збірнику.

Суттєвим для нашого дослідження є той факт, що упродовж 1916–1918 рр. Голубець надрукував у журналі “Шляхи” ряд мистецтвознавчих статей, присвячених творчості П. Мартиновича, Т. Копистинського, І. Рєпіна, О. Новаківського та інших українських митців. Особливо слід підкреслити, що саме у цьому стрілецькому часописі М. Голубець вперше опублікував “Нариси з історії українського мистецтва”.

Щоб якомога повніше представити обсяг плідної культурологічної й організаційно-редакторської праці М. Голубця за цей період, звернемося до архівних джерел, зокрема до праці д-р Никифора Гірняка “Матеріали до історії Легіону У.С.С.”. Серед рефератів, епістолярію та ін. матеріалів, які упорядкував колишній кошовий отаман УСС д-р Н. Гірняк вміщено лист М. Голубця, датований 13 травня 1917 р., Черниця (тодішнє місце перебування Коша) [34], в якому М. Голубець дякував панові отаману за сприяння та надану можливість працювати у Львові (оскільки був у підпорядкуванні Коша й Львівської станиці УСС), а далі перерахував свої основні науково-творчі здобутки за неповний рік після повернення до Галичини (з середини 1916 р. до травня 1917 р.). Окрім праці над упорядкуванням стрілецького календаря-альманаху, в листі згадано ще низку публікацій, зокрема двох нарисів — з історії українського мистецтва та з естетики під назвою “Природа і мистецтво”, переклад

з німецької драми Г. Гавптмана “Затоплений дзвін”, а також редагування й видавництво журналу “Світ”, участь у засіданнях мистецтвознавчої комісії при Науковому товаристві ім. Шевченка у Львові (далі — НТШ) [34]. (У додатку подаємо текст листа повністю*).

16 лютого 1917 р. на засіданні Історичної секції НТШ було вирішено заснувати Комісію для історії мистецтва і як окреме видання публікувати “Матеріали для історії мистецтва”. Наймолодшим співзасновником, а згодом активним учасником і популяризатором цієї комісії був Микола Голубець. З перших днів її створення брав активну участь у засіданнях, виступав з доповідями на актуальні мистецтвознавчі теми. М. Голубець намагався якомога повніше інформувати громадськість про діяльність новоствореної комісії, з цієї метою вів постійну рубрику в журналі “Світ” [20; 21].

Одночасно з роботою в культурно-освітніх формаціях та друкованих органах УСС-ів М. Голубець редагував і видавав ілюстрований журнал літератури і мистецтва “Світ”. 15 лютого 1917 р. з його ініціативи вийшло перше число журналу, де у редакційній статті зазначалося, що видання є продовженням ілюстрованого одноіменного часопису для українських родин, яке виходило у 1906–1907 рр. [24, с. 2]. Але фактично це був перший самостійний видавничий проект М. Голубця, який тривав з лютого 1917 р. до березня 1918 р.

Пріоритетною тематикою журналу стала хроніка й популяризація військової звитяги УСС-ів та українська мистецька культура. І якщо у першому до певної міри повторювалось ідейно-змістове спрямування стрілецького часопису “Шляхи”, то другий, історико-культурологічний тематичний блок заповнював відповідну інформаційну нішу тогочасної української періодики в Галичині.

Підхорунжий УСС, а згодом — старшина Української галицької армії (далі — УГА) М. Голубець був безпосереднім учасником

* Вперше фрагмент цього листа використано у статті: *Кужель Л.* “Календарі Українських січових стрільців (1916–1920): національно-політична та культурно-просвітницька роль” / *Любов Кужель // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника.* — Львів, 2005. — Вип. 13. — С. 74.

визвольних змагань, зокрема, боїв за Львів у листопаді 1918 р. Однак упродовж 1918–1919 рр. не полишав літературної, наукової й редакційно-видавничої праці.

В цей час у періодиці виходять його поетичні й прозові тексти, публіцистика, літературні переклади. З'являються друком ще два перевидання перекладу твору Г. Гавптмана “Затоплений дзвін” [3; 4]. Вперше його було опубліковано у “Шляхах” [1], а згодом, 1916 р., надруковано окремою книжкою у видавництві “Шляхів” [2]. Переклад отримав схвальні відгуки критики [35].

У 1918–1919 рр. М. Голубцеві вдалось реалізувати кілька науково-видавничих проєктів, про які йшлося у згаданому листі до кошового отамана.

1918 р. окремою книжкою вийшло “Українське мистецтво: Вступ до історії” [9]. Це були суттєво доповнені й доопрацьовані нариси, що друкувалися в 1916–1918 рр. у журналі “Шляхи”. Незважаючи на скромний обсяг (32 с.), науково-популярний, а не академічний характер, це видання мало важливе значення, адже було, по суті, першим повним у хронологічному й видовому аспектах синтетичним оглядом історії українського мистецтва. Книжка отримала загальнонаціональний резонанс, схвальні рецензії й слугувала першим підручником для українських навчальних закладів по обидва боки Збруча.

М. Голубцеві вдалося видати окремою книжкою й перший українською мовою нарис естетики (“Aesthetica”) [11], що вийшов у Золочеві 1919 р. і був, очевидно, перевиданням його нарисів “Природа і мистецтво”, опублікованих 1916 р. в часописі “Українське слово” [8]. Щоправда, працюючи над бібліографічним покажчиком М. Голубця, нам не вдалося перевірити *de visu*, хоча з архівних джерел знаємо про факт видання цього нарису [33]. Тоді ж у Золочеві він редагував і видавав газету “Золочівський голос”, що згодом стало формальним приводом для арешту й ув'язнення М. Голубця польською владою.

Культурологічна й редакційно-видавнича діяльність М. Голубця окресленого періоду була надзвичайно яскравим, плідним і важливим етапом його життєвого шляху й, водночас, характерним і адекватним відображенням тогочасних соціокультурних процесів і явищ у середовищі українства Галичини. Адже М. Голубець

належав до покоління патріотів-інтелектуалів, життєва філософія, погляди й переконання якого формувалися у період Першої світової війни й визвольних змагань. Тоді ж відбувалося і його професійне становлення. Як і його однолітки й товариші, університетські, культурологічні й українознавчі студії він проходив на полі бою, у таборах військовополонених, у бойових лавах УСС-ів і УГА. Після поразки визвольних змагань, у 1920–1930 рр. і до початку 1940-х рр., М. Голубець вже як науковець, мистецький критик і публіцист послідовно відстоював національні інтереси.

Додаток

Лист М. Голубця
до кошового отамана Н. Гірянки

Черниця, 13.V.1917.

Вельмишановний Пане Отамане*.

Першусього прошу вибачення, що пишу олівцем. Але нині неділя, чорнила не дістану, а мені спішно.

Не хочу накидуватися Вам самим собою, тому накидуюся листом. При томуж я дуже скоро торопію, коли говорю і ніколи не скажу того, що міг би написати.

Колиб Ви потребували чемностей, то мені треба Вам першусього Вам подякувати за ту опіку, яку виявляли Ви мені до цього часу. Дякуючи Вам і Д-ру Волошину, я оставав мало не рік у Львові і за цей час — можу з гордістю сказати — не дармував. Перше всього придбав українській культурі твір тієї вартости, що “Затоплений Дзвін”. Загально говорять, що придбання гідне. Якби не Ви, цьогоб не було. По друге — я приступив до друку своєї наукової праці: “Нариси з історії українського мистецтва”. Праці першої і тимсамим абсолютно вартісної в своїм роді. Праця вже на укінченні. По третє — видрукував я перший український “Нарис естетики”, що друкований у фейлетонах “Українського Слова” п. з. “Природа і Мистецтво” тепер є в мене на варштаті і дожидає книжкового видання. Це булиб три головні річі, що доконані мною та вповні оправдують і рекомпенсують Вашу опіку надімною та угляднювання моїх просьб. Крім того, як Вам відомо,

* Збережено мову й правопис оригіналу.

зробив я неодно, що, хоч не має вартости більш ніж часової і льокальної, та всежтаки добре, що зроблене. Такий прим. Стрілецький Календар — не найліпша річ у своїм роді — виглядавби в двоє-троє гірше, якби я не попрацював над ним і бодай в часті не справив того, що серед дуже прикрих обставин було до справлення. Вся та робота давала мені раз більшу, раз меншу сатисфакцію, але в основі вивдячувалася мені свідомістю, що я не трачу часу даремне. Що до неї приклали й Ви свою руку, що маючи власть у руках, хотіли Ви її використати як громадянин, цього Вам не забуду ні я, ні всі ті, що з Вашої опіки користали.

Тепер прийшов такий час, що — здається — зробити Вам щонебудь для мене майже неможливо. Мене призначили до шпиталю, від того нема відклику, то правда. Алеж покищо я прошу Вас вислухати моєї просьби.

Ідучи сюди, я був певен, що вернуся до Львова, до своєї роботи, через що там усе по старому — стоїть і жде. Вчора Ви мене переконали, що по старому бути не може. Для того я прошу Вас щераз — оскільки це мислиме — дати мені відпустку до Зашкова (до Львова ні, це менче вигідно) з правом задержатися у Львові на час, якийби мені дозволив:

1) зліквідувати видавництво “Світ”, значить видати ще два подвійні числа, розрахуватися з передплатниками тощо. Інакше ляже на мені п'ятно ошуканця,

2) заокруглити п'яту частину своїх “Нарисів з Історії Українського Мистецтва XVII–XVIII ст.”,

3) викінчити і прочитати на Комісії для історії мистецтва при Науковім Товаристві Шевченка свою працю про П'ятницьку церкву у Львові,

4) перевезти свою бібліотеку до Зашкова й полагодити цілу масу родиних справ і формальностей.

Коли Ви дасте мені змогу цього доконати, тоді я приїду вже і ніраз не турбуватиму Вам голови своїми просьбами. До Зашкова прошу о відпустку тому, що я перевіз туди усю редакційну й адміністраційну макулятуру.

Не хочу турбувати Вас дома, длятого приїду завтра перед полуднем до Кошової канцелярії.

Наразі остаю з правдивою пошаною і вдячністю

Микола Голубець [34]

1. *Гавтман Г.* Затоплений дзвін: Німецька драма-казка / *Г. Гавтман* // Шляхи. — 1916. — С. 425-437; С. 507-514; С. 578-585; С. 620-628; С. 713-720.
2. *Гавтман Г.* Затоплений дзвін: Німецька драма-казка / *Г. Гавтман*. — Львів : Накл. вид-ва “Шляхи”, 1916. — 139 с. — (Новітня бібліотека).
3. *Гавтман Г.* Затоплений дзвін: (Німецька драма-казка) / *Г. Гавтман*. — Львів : Вид. Ф. Федорців, 1917.
4. *Гавтман Г.* Затоплений дзвін: (Німецька драма-казка) / *Г. Гавтман*. — Вид. 2-е. — Київ ; Львів : Вид-во “Серп і молот”, 1918. — 135 с.
5. *Гайова О.* Пресова квартира Українських січових стрільців “Артистична горстка у полі” / *О. Гайова* // Євшан-зілля. — 1994. — Ч. 7. — С. 36-40.
6. *Голубець М.* // Митці України : енциклопедичний довідник / За ред. *А. В. Кудрицького*. — Київ : Українська енциклопедія, 1992. — С. 172.
7. *Голубець М.* Мої спогади про І. Франка / *Микола Голубець* // Літературно-науковий додаток “Нового часу”. — 1938. — 13, 20 черв.
8. *Голубець М.* Природа і мистецтво: слово від перекладчика нарису В. Бельше / *Микола Голубець* // Українське слово. — 1916. — 21-26, 28 листоп.; 1, 3, 5-13 груд.
9. *Голубець М.* Українське мистецтво : вступ до історії / *Микола Голубець*. — Львів ; Київ : Шляхи, 1918. — 32 с., іл. — (Новітня бібліотека).
10. *Голубець М.* Усвідомлення полонених у таборі Фрайштадт творами українських письменників / *Микола Голубець* // Союз визволення України (1914–1918) Відень. — Нью-Йорк : Червона Калина, 1979. — С. 9-12.
11. *Голубець М.* Aesthetica. — Золочів, 1919. — 24 с.: іл.
12. *Даниленко К.* Розвій суспільно-національної думки в таборі Фрайштадт / Отець *Константин Даниленко* // Союз визволення України (1914–1918) Відень. — Нью-Йорк : Червона Калина, 1979. — С. 13-31.
13. Державний архів Львівської області. — Ф. 26, оп. 15. — (Львівський університет. Філософський факультет).
14. *Дорошенко В.* Три еміграції. Роля наддніпрянської політичної еміграції в житті Наддніпрянщини / *Володимир Дорошенко* // Календар для всіх на 1939 р. Альманах “Нового часу”. — Львів. — 1938. — С. 44-48.
15. *Дубрівний П.* Культурно-просвітня робота в таборі Фрайштадт / *Інж. Павло Дубрівний* // Союз визволення України (1914–1918) Відень. — Нью-Йорк : Червона Калина, 1979. — С. 99-156.
16. *Думін О.* Історія Легіону Українських Січових Стрільців. 1914–1918 / *Осип Думін* // Дзвін. — 1992. — № 1-2. — С. 158; 1993. — № 4-6. — С. 134.
17. За волю України : історичний збірник УСС. 1914–1964 / [за ред. *С. Ріпецького*]. — Нью-Йорк : Червона Калина, 1967. — С. 507.
18. *Іванець І.* Пресова квартира УСС (з приводу двадцятиліття її основання) / *Іван Іванець* // Історичний календар-альманах “Червоної Калини” на 1935 р. — Львів, 1934. — С. 5-11.

19. Історія українського війська (від княжих часів до 20-х років ХХ ст.) / *Крип'якевич І., Гнаткевич Б., Стефанів З.* та ін.; упор. *Б. З. Якимович.* — 4-те вид., змін. і доп. — Львів : Світ, 1992. — 712 с., іл.
20. Комісія для історії мистецтва при Науковім товаристві ім. Шевченка у Львові [Повідомлення про заснування комісії] // Світ. — 1917. — Ч. 2. — С. 35.
21. Комісія для історії мистецтва при НТШ у Львові [про II чергове засідання комісії] // Світ. — 1917. — Ч. 3. — С. 51-52.
22. *Микола Голубець* : бібліографічний покажчик / [уклад.: *С. Костюк, Т. Стефанишин* ; передм. *Т. Стефанишина*] ; НАН України, ЛНБ ім. В. Стефаника. — Львів, 2005. — 150 с. : іл.
23. Музей [народного виробництва] у таборі // Розвага [Фрайштадт]. — 1915. — Ч. 18/19. — С. 5-6.
24. На порозі // Світ. — 1917. — Ч. 1. — С. 2-3.
25. *Ріпецький С.* Українське січове стрілецтво / *Степан Ріпецький.* — Львів, 1995. — С. 137.
26. *Романенчук Б.* Голубець Микола / *Богдан Романенчук* // *Азбуковник : енциклопедія української літератури.* — Філядельфія : Київ, 1973. — Т. 2. — С. 407-409.
27. Слово від автора // *Голубець М.* Вчорашня Легенда. — Львів, 1933. — С. 5-8.
28. Союз визволення України (1914–1918) Відень. — Нью-Йорк : Червона Калина, 1979.
29. *Срібняк І.* Полонені українці в Австро-Угорщині та Німеччині (1914–1920 рр.) / *І. Срібняк.* — Київ : КДЛУ, 1999. — 296 с. : іл.
30. Стрілецька Голгофа: Спроба антології / упор., авт. вступ. ст. і прим. *Т. Ю. Салига.* — Львів : Каменярь, 1992. — 399 с., іл.
31. Українські Січові Стрільці, 1914–1920 / за ред. *Б. Гнаткевича* та ін.; іл. оформл. *І. Іванця.* — Репринт. відтворення з вид. 1935 р. — Львів : Слово, 1991. — 160 с.
32. *Ханко В. М.* Голубець Микола / *В. М. Ханко* // *Енциклопедія сучасної України.* — Київ, 2006. — Т. 6. : Го-Гю. — С. 112.
33. ЦДІА України у Львові. — Ф. 309, оп. 2, спр. 83. — Арк. 54. — (Бібліографія по мистецтвознавству 1909–1922 років, складена Голубцем Миколою).
34. ЦДІА України у Львові. — Ф. 353, оп. 1, спр. 7. — Арк. 84-85.
35. *Яцків М.* “Затоплений дзвін” Гергардта Гавптмана в українськiм перекладі: (Вступ. I. Біографічні замітки. II. Дорога поета на основі його драм. III. “Затоплений дзвін”) // Шляхи. — 1917. — С. 319-323.
36. *Hordynsky S.* Holubets Mykola (Holubec') / *S. Hordynsky* // *Encyclopedia of Ukraine.* — Toronto ; Buffalo ; London, 1988. — V. II. — P. 211-212.

37. Nationalien // Archiv der Universität Wien. Philosophische Fakultät — Sign. 398-422.
38. Trauungsbuch, 1904–1919 // Archiv den Griechisch-Katholisches Zentralpfarramt zu St. Barbara. — Bnd. III, S. 85, Rz. 12.
-

CULTUROLOGICAL ACTIVITY OF MYKOLA HOLUBETS' IN THE PERIOD OF WORLD WAR I AND LIBERATION STRUGGLE OF 1918–1919

Taras Stefanyshyn

Based on unpublished documentary sources (Lviv and Vienna archives) and memoirs, biographical materials of Mykola Holubets' concerning in particular his education and also his culturological, scientific and editorial-publishing activity of the early period covering the years of World War I and liberation struggle: studies at Kraków Academy of Fine Arts, cultural-educational activity in the Fraistadt (Austria) camp for Ukrainian war prisoners; return to Halychyna and work in cultural-educational and publishing projects of Ukrainian Sich Riflemen (USR); participation in establishing and work in the History of Arts Committee of Shevchenko Scientific Society; literary activity, translations and scientific works of 1914–1919 are presented and specified.

Keywords: *Academy of Fine Arts, Culturology, Scientific and editorial-publishing activity, Arts study.*

КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ НИКОЛАЯ ГОЛУБЦА ПЕРИОДА ПЕРВОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ И ОСВОБОДИТЕЛЬНОЙ БОРЬБЫ 1918–1919 гг.

Тарас Стефанишин

На основании неопубликованных документальных материалов (архивы Вены и Львова) и мемуаристики представлено или же уточнено биографические ведомости М. Голубца, в частности касательно его учёбы, а также culturoлогической, научной и редакционно-издательской деятельности раннего периода, который приходится на годы Первой мировой войны и освободительной борьбы: учёба в Краковской академии искусств; культурно-просветительская деятельность в лагере для военнопленных украинцев Фрайштадт (Австрия); возвращение в Галичину и работа в культурно-просветительских и издательских проектах УСС; участие в учреждении и деятельности комиссии по истории искусства при НТШ; литературное творчество, переводы и научные работы за 1914–1919 гг.

Ключевые слова: *Академия искусств, culturoлогия, научная и редакционно-издательская деятельность, искусствоведение.*